

OTA-ONALAR UCHUN

SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISH BO'YICHA YO'RIQNOMA

Farzandingizning sun'iy intellektdan xavfsiz
va mas'uliyatli foydalanishini
ta'minlashning 10 qoidasi

SUN'IY INTELLEKT – FARZANDINGIZ UCHUN YORDAMCHI VOSITA

Sun'iy intellekt farzandingizga mavzuni tushunish, mashq qilish, savollarga javob izlash va yangi g'oyalar topishda yordam berishi mumkin.

Biroq sun'iy intellekt har doim ham to'g'ri, ishonchli yoki bolaning yoshiga mos javob bermasligi mumkin.

Shuning uchun undan foydalanishni shunchaki taqiqlashdan ko'ra, farzandingizga undan to'g'ri va xavfsiz foydalanishni o'rgatish muhimroqdir.

ASOSIY TAMOYILLAR

Ochiq muloqot

Farzandingiz bilan sun'iy intellekt haqida
muntazam suhbatlashing.

Xavfsizlik

Shaxsiy ma'lumotlar va foydalanuvchi
hisoblarini himoya qiling.

Nazoratga olish

Farzandingiz foydalanayotgan vositalarning
uning yoshiga mosligini tekshiring.

Mas'uliyatli foydalanish

Sun'iy intellektni tayyor javob olish uchun
emas, o'rganishga yordam beruvchi vosita
sifatida qo'llashni o'rgating.

YO'RIQNOMA MAQSADI

Ushbu tezkor yo'riqnoma ota-onalarga:

- farzandi bilan sun'iy intellekt haqida to'g'ri suhbat qurish;
- shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish;
- yoshga mos va xavfsiz foydalanishni tashkil etish;
- sun'iy intellekt bergan javoblarni tekshirishni o'rgatish;
- zararli yoki noqulay mazmundan himoyalash;
- maktab bilan hamkorlik qilish bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi.

SUN'IY INTELLEKT – YORDAMCHI

OTA-ONA ESA FARZANDINING ENG MUHIM YO'L KO'RSATUVCHISIDIR

1-5-QOIDALARI

1 Farzandingiz bilan sun'iy intellekt haqida ochiq suhbat quring

Farzandingizning sun'iy intellektdan qanday foydalanayotganiga qiziqing va bu haqda muntazam suhbatlashing.

Suhbat mazmuni:

- Bugun undan nima uchun foydalanding?
- U qanday javob berdi?
- Javobini boshqa manbadan tekshirdingmi?
- Noqulay yoki tushunarsiz mazmun uchradimi?

Muhim: avval tinglang, keyin tushuntiring. Farzandingiz sizga muammosi haqida bemaolol ayta oladigan muhit yarating.

2 Farzandingizning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qiling

Farzandingizga sun'iy intellekt xizmatlariga shaxsiy ma'lumotlarni kiritmaslik kerakligini tushuntiring.

Quyidagilarni ulashmaslikni o'rgating:

- familiya, ism va sharif;
- tug'ilgan sana va telefon raqami;
- yashash manzili;
- maktabi va sinfi haqidagi ma'lumotlar;
- login, parol va tasdiqlash kodi;
- fotosurat, video va ovozli yozuvlar;
- shaxsiy yozishmalar.

Eslab qoling: bolaning fotosurati, ovozi, maktabi va sinfi haqidagi ma'lumotlar ham himoya qilinishi kerak.

3 Yoshga mos va kattalar nazoratidagi foydalanishni ta'minlang

- Foydalanilayotgan xizmat yoki ilovaning yoshga doir talablarini tekshiring.
- Kichik yoshdagi bolani sun'iy intellekt vositasi bilan nazoratsiz qoldirmang.
- Vaqti-vaqti bilan undan farzandingiz bilan birgalikda foydalaning.
- Sun'iy intellekt bergan javoblarni birgalikda muhokama qiling.

To'g'ri yondashuv: birgalikda ko'ring, tushuntiring va yo'l ko'rsating.

Noto'g'ri yondashuv: bolani undan nazoratsiz va cheksiz foydalanishga qo'yish.

4 Oilaviy foydalanish qoidalarini birgalikda belgilang

Farzandingiz bilan sun'iy intellektdan foydalanish bo'yicha sodda va tushunarli oilaviy qoidalarni kelishib oling.

Birgalikda:

- qaysi vositalardan foydalanish mumkinligini;
- ulardan qanday maqsadlarda foydalanish mumkinligini;
- foydalanish vaqti va davomiyligini;
- noqulay vaziyatda kimga murojaat qilish kerakligini belgilang.

Kelishuv: qoidalar aniq, sodda va barcha oila a'zolari uchun tushunarli bo'lsin.

5 Sun'iy intellektdan yordamchi vazifasida foydalanishga o'rgating

Farzandingizga sun'iy intellektdan tayyor javob olish uchun emas, o'rganishga yordam beruvchi vosita sifatida foydalanishni o'rgating.

Undan:

- murakkab mavzuni sodda tushuntirish;
- mashq va savollar tuzish;
- yangi g'oya va reja ishlab chiqish;
- matndagi imlo va uslubni yaxshilash uchun foydalanish mumkin.

To'g'ri: o'rganishga yordam beradigan tarzda foydalanish.

Noto'g'ri: uy vazifasini to'liq sun'iy intellektga bajartirib, tayyor javobni topshirish.

6–10-QOIDALARI

6 Farzandingizga sun'iy intellekt tayyorlagan javobni tekshirishni o'rgating

Sun'iy intellekt har doim ham to'g'ri javob bermaydi. Farzandingizga olingan ma'lumotni tekshirish odatini shakllantirishga yordam bering.

Unga:

- javobni darslik va o'quv materiallari bilan solishtirishni;
- rasmiy va ishonchli manbalardan tekshirishni;
- bir nechta manbadagi ma'lumotni taqqoslashni;
- shubhali yoki tushunarsiz javobni o'qituvchi bilan muhokama qilishni o'rgating.

Muhim savol:

“Sun'iy intellekt bergan javobni darslik, o'qituvchi yoki boshqa ishonchli manba orqali tekshirdingmi?”

7 Zararli yoki haqoratomuz kontentni aniqlash

Farzandingizning sun'iy intellekt yoki internetdan foydalanish paytidagi xatti-harakatlariga e'tibor bering.

Quyidagilar ogohlantiruvchi belgi bo'lishi mumkin:

- ekranni yashirish yoki foydalanish vaqtida xavotirlanish;
- shaxsiy fotosuratlar, ovozli xabarlar yoki boshqa ma'lumotlarni yuborishga undash;
- qo'rqinchli, yoqimsiz yoki yoshga mos kelmaydigan kontent.

Bunday vaziyatda bolani ayblamang. Xotirjam suhbatlashing, nima sodir bo'lganini aniqlang va zarur yordamni ko'rsating.

8 Foydalanuvchi hisoblari va qurilmalarni himoya qiling

Ta'lim tashkilotida quyidagi xavfsizlik choralarini joriy eting:

- kuchli va har bir xizmat uchun alohida parol yarating;
- imkon bo'lsa, ikki bosqichli tasdiqlashni yoqing;
- notanish havolalarni bosmang;
- noma'lum yoki ishonchsiz QR-kodlarni skanerlamang;
- qurilma va ilovalarni muntazam yangilab boring.

Farzandingizga parol va tasdiqlash kodlarini boshqa odamlarga bermaslik kerakligini tushuntiring.

9 Boshqalarning sha'ni va shaxsiy hayotini hurmat qilishni o'rgating

Farzandingizga internet va sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishda boshqalarning huquqlarini ham hurmat qilish kerakligini tushuntiring.

Shu sababli:

- boshqalarning fotosurati, videosi yoki ovozini ruxsatsiz yuklamaslik;
- boshqa odamga o'xshatib soxta rasm yoki video tayyorlamaslik;
- haqoratli, kamsituvchi yoki uyaltiradigan mazmun yaratmaslik va tarqatmaslik kerakligini o'rgating.

10 Maktab bilan hamkorlik qiling

Farzandingizning sun'iy intellektdan to'g'ri foydalanishida maktab bilan hamkorlik muhim.

- Maktabda belgilangan qoidalar bilan tanishing.
- Uy vazifalarida sun'iy intellektdan qachon va qanday foydalanish mumkinligini biling.
- Shubhali yoki noqulay vaziyat yuzaga kelsa, o'qituvchi yoki maktab rahbariyatiga xabar bering.
- Maktab tomonidan tashkil etiladigan tushuntirish ishlari va uchrashuvlarda ishtirok eting.

HAR SAFAR
O'ZINGIZDAN
SO'RANG:

“FARZANDIM SUN'IY INTELLEKTDAN TAYYOR JAVOB OLISH
UCHUN EMAS, HAQIQATAN O'RGANISH VA TUSHUNISH UCHUN
FOYDALANYAPTIMI?”

ELEKTRON RESURLAR

YAGONA RAQAMLI TA'LIM RESURLARI VA XIZMATLARI PORTALI

O'zbekiston Respublikasida raqamli ta'limni rivojlantirish, ta'limga oid raqamli resurslar va interfaol xizmatlardan yagona nuqtadan turib foydalanish, bu orqali ta'lim ishtirokchilariga qulaylik yaratish maqsadida Ta'limni rivojlantirish respublika ilmiy-metodik markazi tomonidan "Yagona raqamli ta'lim resurslari va xizmatlari portali" ishlab chiqildi.

**TO'LIQ YO'RIQNOMA BILAN TANISHISH
UCHUN QR-KODNI SKANERLANG**

Telefoningiz kamerasini QR-kodga qarating
va ochilgan havola orqali yo'riqnomaning
elektron shakliga o'ting.

raqamlitalim.trm.uz/metodic/guide

VIDEO YO'RIQNOMA

Telefoningiz kamerasini QR-kodga qarating
va ochilgan havola orqali video
yo'riqnomaga o'ting.

raqamlitalim.trm.uz/education_video

Qo'llanmaning elektron shakli muntazam yangilanib boriladi.

MARKAZNING VEB-SAYTI VA IJTIMOIIY TARMOQLARDAGI SAHIFALARI

trm.uz

[/trmuz](https://trm.uz)

[/trm_uz](https://trm.uz)

[@trm_uz](https://trm.uz)